

FAİZSİZ FİNANS MUHASEBE STANDARTLARI: AKADEMİSYENLERİN GÖRÜŞÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

Doç. Dr. Seyhan ÖZTÜRK**

Dr. Öğr. Üyesi Bekir GEREKAN***

Araştırma Makalesi / *Research Article*

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi
Haziran 2022, 24(2), 461-481

ÖZ

Çalışmada, muhasebe ve finans eğitimi veren akademisyenlerin Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) ile ilgili görüş ve farkındalıklarının anket yöntemiyle incelenmesi amaçlanmıştır. Bulgular katılımcıların genel olarak FFMS hakkında bilgilerinin olduğu, uygulanmasına olumlu baktıkları ve uygulanması sürecinde özellikle BDDK, KGK ve TKBB temsilcilerinin aktif bir şekilde rol alması gerektiği, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS)/Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) ve FFMS'nin birlikte uygulanabileceği ve Türkiye'ye özgü İslami ilkelerle uyumlu yerel muhasebe standartlarının oluşturulması gerektiğine yönelik sonuçlar tespit edilmiştir. Öte yandan, FFMS hakkında yöneltilen ifadelerle verilen cevaplar bağlamında; FFMS'nin uygulanmasını zorlaştıran ve kolaylaştıran nedenler ile FFMS'nin muhtemel yararları ve zararları şeklinde 4 faktör altında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Faizsiz Finans, Faizsiz Finans Muhasebe Standartları, KGK, AAOIF

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M48

* Makale Geliş Tarihi (Date of Submission): 10.06.2021; Makale Kabul Tarihi (Date of Acceptance): 01.11.2021

** Kafkas Üniversitesi İşletme Bölümü, seyhan87ozturk@gmail.com, orcid.org/0000-0003-1458-840X

*** Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İşletme Bölümü, bgerekan@agri.edu.tr / bekir.gerekan@gmail.com,

orcid.org/0000-0001-6724-4729

Atıf (Citation): Öztürk, S. ve Gerekan, B. (2022) Faizsiz Finans Muhasebe Standartları: Akademisyenlerin Görüşü Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 24(2), 461-481. <https://doi.org/10.31460/mbdd.950696>

INTEREST-FREE FINANCE ACCOUNTING STANDARDS: EXPLORING ACADEMICIANS' PERSPECTIVE

ABSTRACT

This study aims to explore the opinion and awareness of Turkish accounting and finance academicians' regarding Interest-Free Finance Accounting Standards (IFFAS). Findings reveal that the participants generally have information about IFFAS, a positive view on the implementation of IFFAS, and believe that the representatives of the BRSA, POA, and PBAT should take an active role. They agree that TAS/ TFRS and IFFAS can be implemented together, and that local accounting standards that are compatible with Islamic principles specific to Turkey should be established. Furthermore, factors that affect the implementation of IFFAS and possible advantages and disadvantages of IFFAS are investigated.

Keywords: Interest-Free Finance, Interest-Free Finance Accounting Standards, POA, AAOI

JEL Classification: M40, M41, M48

EXTENDED SUMMARY

PURPOSE AND MOTIVATION

Globally interest-free finance standards is attracting more attention to help the development of the Islamic finance sector and to improve the quality of interest-free financial transactions. Turkish Public Oversight Accounting and Auditing Standards Authority (POA) published related standards based on the standards published by the Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) in order to implement the accounting, auditing, ethical and governance standards regarding the interest-free finance sector in Türkiye. The aim of the study is to examine the views and awareness of the accounting and finance academicians about the Interest-Free Financial Accounting Standards (IFFAS) published by the POA.

METHODOLOGY

In the literature, there are studies related to these standards, which are revealed within the scope of interest-free finance applications (Mohammed et. al. (2015); Siswantoro (2015); Abd El Afou (2017); Halim (2017); Ağkan (2018); Ullah et. al. (2018); Ersoy and Süner (2019); Güçlü (2019); Hassan ve diğerleri (2019); Özdemir et. al. (2019); Yatbaz and Çatıkkaş (2019); El-Halaby et. al. (2020); Mnif and Tahari (2020); Şenel and Arslan (2020)). However, the number of studies investigating the perceptions and opinions of practitioners and professionals regarding these standards is very few. For this reason, it is believed that the research will contribute to the literature since there are very few quantitative studies to determine the views and awareness of the accounting and finance academicians about IFFAS. This study aims to examine the opinions and awareness of the academicians who teach accounting and

finance about the Interest-Free Finance Accounting Standards (IFFAS) in all universities in Türkiye. A Google Form survey link was sent to their official e-mail addresses (about 570) and received 104 acceptable forms meaning 18% of the population was reached.

Data were collected through an online survey. Survey questions are based on the study of Yatbaz (2019). Survey questionnaire that is developed based on Yatbaz (2019) after obtaining copyright permission. It is made up of three parts: demographics; questions regarding awareness and knowledge about these standards; and statements regarding the reasons that make the implementation of these standards in Türkiye harder and easier, and advantages and disadvantages of the adoption and the people or institutions responsible, and alternative implementation venues through a 6 point Likert scale. SPSS 23 statistical package program was used in the study in which frequency and factor analysis were performed.

RESULTS AND DISCUSSION

As a result of the analyses reveal that the participants in general had knowledge and awareness about FFMS and had a positive attitude towards the implementation of FFMS. In addition, in the context of the answers given about the FFMS; The reasons that make the application of FFMS difficult (13 statements) and facilitate (10 statements) and the possible benefits (11 statements) and harms (7 statements) of FFMS are examined under 4 factors. These factors explain the application point by approximately 70%. On the other hand, among the persons, institutions, or organizations that could be influential in the implementation process, the representatives of the BRSA, POA, and PBAT should take an active role. It has also been concluded that the Turkish Accounting Standards (TAS)/Turkish Financial Reporting Standards (TFRS) and IFFAS can be implemented together and that local accounting standards that are compatible with Islamic principles specific to Turkey should be established.

CONCLUSION AND IMPLICATION

The level of growth of the Islamic finance industry around the world recently has increased the level of interest in Islamic accounting. This situation has revealed the necessity of a set of Islamic accounting standards covering Islamic financial institutions. A number of standards regarding interest-free finance practices have been published by the Accounting and Auditing Institution of Islamic Financial Institutions (AAOIFI) and have been put into practice in various countries of the world, including Turkey. For this reason, it is recommended to repeat the study in a wide scope and with different target groups in order to fill the gap in the literature, and as a result, it is thought that different results will be obtained and contributions to the literature. In addition, the evaluations of the current situation regarding interest-free finance and accounting standards can be examined within the scope of future studies, together with academicians and sector employees.

1. GİRİŞ

Küreselleşmeye bağlı olarak ağırlaşan rekabet şartları, sürdürülen faaliyetlerin son derece karmaşık hale gelmesine sebebiyet vermektedir. Bu durum, yönetsel açıdan destekleyici niteliğe sahip bilginin önemini arttırır hale gelmiştir. Söz konusu bilginin sahip olduğu kalite düzeyi, alınacak kararların verimliliği ile yakından ilişkili olmakla birlikte işletme faaliyetlerinde hedeflenen performans çıktılarının ortaya konulabilmesi adına atılacak adımlarda da etkili olmaktadır (Paşcu, 2012, s. 33).

Sermaye piyasalarının küreselleşmesi sonucu çok uluslu işletmelerin ortaya çıkmasına bağlı olarak işletmeler tarafından sürdürülen faaliyet ağının yaygın hale getirilebilmesi ve kaynaklara duyulan ihtiyaçların uluslararası pazarlardan temin edilmesi gibi gelişmeler, finansal raporlama ve muhasebe uygulamaları açısından çeşitli sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ülkeden ülkeye farklı şekillerde düzenlenen finansal raporlama standartları, özellikle uluslararası alanda faaliyette bulunan işletmeleri maliyet ve uyum problemleri gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır (Çankaya, 2007, s. 128). Söz konusu durum, sınır ötesi sermaye hareketliliğini kısıtlamakla birlikte finansal piyasaların gelişimine de engel teşkil etmektedir. Ortaya çıkan sonuç, finansal raporlamada küresel karşılaştırılabilirliğin sağlanabilmesi adına uluslararası boyutta standardizasyonun sağlanmasını gerekli hale getirmiştir (Karabayır & Ertugay, 2010, s. 195). Böylece dünya genelinde ortak bir finansal raporlama lisanının ortaya konulması sağlanmış olacaktır.

Öte yandan, finansal raporlama ve muhasebe dilinde ortak bir yapının oluşturulmasına yönelik getirilen düzenlemeler, önem düzeyi her geçen gün artış gösteren faizsiz finans sektörünün beklentileri ile alakalı sorunları da ortaya çıkarmıştır. Bunun temel sebebi, faizsiz finans kuruluşlarının İslam Hukuku esasına dayalı gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerine ilişkin işlemlerin muhasebe ve raporlama sürecinde Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın söz konusu işlemlerle alakalı gereksinimleri yeterli düzeyde karşılayamamasıdır (Özdemir ve diğerleri, 2019, s. 1152). Buna bağlı olarak, İslami finans kuruluşlarına yönelik uluslararası geçerliliği olan muhasebe ve finansal raporlama ile ilgili çeşitli düzenlemelerin yapılması gerekli hale gelmiştir. Bu durum, İslam Hukuku temelinde muhasebe ve raporlama standartları hazırlamak amacıyla İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu'nun (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions – AAOIFI) ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Merkezi Bahreyn'de bulunan İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu, 1991 yılında kurulmuştur. Söz konusu kuruluşun esas amacı, İslami finans sektörü kapsamında finansal raporlama açısından standartların oluşturulması ve ilgililere sunulmasını sağlamaktır. Bu bağlamda, uluslararası İslami finans uygulamalarının kademeli bir şekilde uyumlaştırılabilmesi adına yaklaşık otuz yıllık süre zarfında İslami finans ile alakalı şeriat, muhasebe, denetim, etik ve yönetim alanlarında çeşitli standartlar AAOIFI tarafından yayımlanmıştır (AAOIFI, 2021a).

Bununla birlikte faizsiz finans sektörünün gelişimine katkıda bulunmak amacıyla çeşitli ülkelerde gerek faizsiz finansal işlemlerin kalitesini yükseltmek gerekse söz konusu işlemler hakkında farkındalığı artırmak adına ortaya konulan faizsiz finans standartları ile ilgili düzenlemelere benzer bir takım çalışmalar Türkiye’de de yürütülmektedir. Bu kapsamda, faizsiz finans sektörüne ilişkin muhasebe, denetim, etik ve yönetim standartlarının Türkiye’de de uygulanabilmesi adına AAOIFI bünyesinde yayımlanmış olan standartlar esas alınarak Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından çeşitli standartlar düzenlenmiştir (KGK, 2021a).

Buradan hareketle hazırlanan bu çalışmanın amacı, muhasebe ve finans eğitimi veren akademisyenlerin KGK tarafından yayımlanan Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) ile ilgili görüş ve farkındalıklarının incelenmesidir. Literatür kapsamında akademisyenlerin FFMS ile ilgili görüş ve farkındalıklarını belirlemeye yönelik çalışmaların nicel olarak oldukça az olması bakımından araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda ilk olarak, FFMS genel hatlarıyla ele alınmış olup, ardından konu ile ilgili literatür incelenmiştir. Sonrasında, muhasebe ve finans eğitimi veren akademisyenlerin FFMS ile ilgili görüş ve farkındalıklarını belirlemeye yönelik gerçekleştirilen anket sonuçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Çalışma, elde edilen analizler kapsamında ulaşılan sonuç ve değerlendirmeler ile tamamlanmıştır.

2. FAİZSİZ FİNANS MUHASEBE STANDARTLARI

İslami finans anlayışı; sosyal ve ekonomik anlamda çeşitli düzenlemeler ile birlikte sorumluluk açısından işletme faaliyetleri ile ilgili ortaya konulan çıktılarının paydaşlar ile paylaşılmasını ve bu süreç içerisinde İslam Hukuku’na uygun muhasebe uygulamalarının benimsenmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda sosyal sorumluluk, adalet ve doğruluk İslami muhasebenin esas ilkeleridir (Trokić, 2015, s. 2-3).

İslami finans ve geleneksel finans arasında dayandıkları temel ilkeler açısından bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Bu kapsamda, İslami finans anlayışına göre gerçekleştirilen düzenlemelerde dini unsurlar esas alınırken, geleneksel finans anlayışına göre gerçekleştirilen düzenlemelerde ise seküler temeller ve modern ticaret kanunları esas alınmaktadır (Trokić, 2015, s. 3; Shakil & Mustapha 2017, s. 13-14). Bu durum, uluslararası boyutta oluşturulacak ortak finansal raporlama dilinde gerek İslami finans gerekse geleneksel finans ilkelerini esas alan farklı kuralların oluşturulması ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda, faizsiz finans temelinde AAOIFI tarafından yayımlanan Finansal Muhasebe Standartları (Financial Accounting Standards – FAS) ve geleneksel finans temelinde Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (International Financial Reporting Standards – IFRS) küresel açıdan finansal raporlamada bütünlüğü sağlamak adına ortaya konulan düzenlemelerdir. FAS ile ilgili düzenlemelerde, IFRS’de yer alan unsurlar göz önünde bulundurulmakla birlikte, faizsiz finans

uygulamalarına ilişkin sektörel ihtiyaçları karşılamak adına geliştirilen standartlar da yer almaktadır. Bu kapsamda, 2021 itibari ile AAOIFI tarafından 60 adet Şer'i Standart, Kavramsal Çerçeve ile birlikte 38 adet Muhasebe Standardı ve 13 adet Denetim ve Yönetim Standardı olmak üzere toplam 111 adet standart yayımlanmıştır (AAOIFI, 2021b).

Bununla birlikte, finansal tablolarda gerçeğe ve ihtiyaca uygun ve karşılaştırılabilir finansal bilginin sunulabilmesi adına Türkiye'de KGK tarafından faizsiz finans sektöründe faaliyette bulunan kuruluşlar için çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre, 27 Eylül 2017 tarihinde KGK ve AAOIFI arasında gerçekleştirilen anlaşma kapsamında AAOIFI tarafından yayımlanan standartlar, Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) ve Faizsiz Finans Denetim Standartları (FFDS) adıyla Türkçe'ye çevrilmiş ve yayımlanmıştır. Bu kapsamda ilgili standartların son hali aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Genel Hatlarıyla Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) ve Faizsiz Finans Denetim Standartları (FFDS)

Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS)	
FFMS 1: Finansal Tablolarda Genel Sunum ve Açıklama	FFMS 22: Bölümlere Göre Raporlama
FFMS 3: Mudârebe Finansmanı	FFMS 23: Konsolidasyon
FFMS 4: Müşâreke Finansmanı	FFMS 24: İştiraklerdeki Yatırımlar
FFMS 7: Selem ve Alt Selem	FFMS 26: Gayrimenkul Yatırımları
FFMS8: İcâre ve İcâre Müntehiye Bittemlik	FFMS 27: Yatırım Hesapları
FFMS 9: Zekât	FFMS 28: Murâbaha ve Diğer Vadeli Satışlar
FFMS 10: İstisnâ ve Alt İstisnâ	FFMS 30: Değer Düşüklüğü, Kredi Zararları ve Ekonomik Açından Dezavantajlı Taahhütler
FFMS 14: Yatırım Fonları	FFMS 31: Yatırım Vekâleti (El-Vekâle Bi'l İstithmar)
FFMS 16: Yabancı Para İşlemleri ve Yurtdışındaki İşletmeler	FFMS 33: Sukuk, Pay ve Benzeri Araçlara Yapılan Yatırımlar
FFMS 18: Geleneksel Finans Kuruluşları Tarafından Sunulan Faizsiz Finans Hizmetleri	FFMS 34: Sukuk Sahipleri İçin Finansal Raporlama
FFMS 21: Varlıkların Transferine İlişkin Açıklamalar	FFMS 35: Risk Yedekleri
Faizsiz Finans Denetim Standartları (FFDS)	
FFDS 1: Bağımsız Denetimin Amacı ve İlkeleri	FFDS 4: Bağımsız Denetçi Tarafından Fıkhî ilke ve Kurallara Uygunluğun Test Edilmesi
FFDS 2: Bağımsız Denetçi Raporu	FFDS 5: Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hata ve Hileye İlişkin Sorumlulukları
FFDS 3: Bağımsız Denetim Sözleşmesinin Şartları	FFDS 6: Fıkhî Denetim (Faizsiz Finans Kuruluşlarının Fıkhî İlke ve Kurallara Uygunluk Sağlamasına Yönelik Güvence Denetimi)

Kaynak: KGK, 2021b; KGK, 2021c.

Türkiye'de faaliyette bulunan faizsiz finans kuruluşları mevcut süreç içerisinde finansal raporların hazırlanmasında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ve Türkiye Muhasebe Standartları (TMS)/Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) düzenlemelerini esas almaktadırlar. Ancak, FFMS ve FFDS kapsamında gerçekleştirilen düzenlemeler sonrasında zorunlu

olmamakla birlikte ihtiyari olarak isteyen işletmelerin söz konusu düzenlemeler kapsamında finansal raporlama yapabilecekleri belirtilmiştir. Bu bağlamda, Kavramsal Çerçeve ve Faizsiz Finans Muhasebe Rehberi ile 35 adet Faizsiz Finans Muhasebe Standardı ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Bağımsız Denetimini Yürüten Denetçiler İçin Etik Kurallar ile birlikte 6 adet Faizsiz Finans Denetim Standartları KGK tarafından yayımlanmıştır. Söz konusu standartlardan FFMS 35: Risk Yedekleri Standardı'nın 1 Ocak 2021 ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde uygulanacağı, FFMS 30: Değer Düşüklüğü, Kredi Zararları ve Ekonomik Açıdan Dezavantajlı Taahhütler Standardı'na göre erken uygulama kararı verilmesi durumunda ise ilgili standardın erken uygulanmasına izin verileceği KGK tarafından ifade edilmiştir. Aynı şekilde, FFDS 6: Fıkhî Denetim (Faizsiz Finans Kuruluşlarının Fıkhî İlke ve Kurallara Uygunluk Sağlamasına Yönelik Güvence Denetimi) Standardı'nın da 1 Ocak 2021 ve sonrasında başlayan denetimlerde uygulanacağı belirtilmiştir. Bunun dışında yayımlanan diğer FFMS ve FFDS'lerin, 1 Ocak 2020 ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde uygulanacağı, ancak işletmelerin talep etmesi durumunda bahsi geçen tarihten önce de uygulanabilmesi konusunda esneklik sağlanacağı ifade edilmiştir.

3. LİTERATÜR İNCELEMESİ

İslami finans sektörünün son zamanlarda dünya genelinde göze çarpan büyüme seviyesi, İslami muhasebeye karşı ilgi düzeyini artırmıştır. Bu bağlamda, söz konusu finans kuruluşlarının uluslararası rekabet ortamında ayakta kalabilmeleri için hedef kitlelerinin dini anlamda hassas oldukları konularda güven unsurunu ön plana çıkarmaları gerekmektedir. Bunu da, sunacakları mali tablolarda İslam Hukuku'na uygun bir süreç izleyerek gerçekleştirmeleri mümkündür. Ortaya çıkan bu durum, İslami finans kurumlarını kapsayan İslami muhasebe standartları setinin gerekliliğini tartışılır hale getirmiştir. Nitekim İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI) tarafından faizsiz finans uygulamalarına ilişkin sektörel ihtiyaçlara binaen bir takım standartlar yayımlanmış olup, Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı dünyanın çeşitli ülkelerinde uygulamaya konulmuştur. Literatürde faizsiz finans uygulamaları kapsamında ortaya konulan bu standartlar ile alakalı gerek uluslararası gerekse ulusal boyutta gerçekleştirilmiş çalışmalar mevcuttur. Söz konusu çalışmalar içerisinde bu standartlarla ilgili uygulayıcıların ve meslek mensuplarının algı ve görüşlerini araştıran çalışmaların sayısı oldukça azdır. Ancak, bu standartları çeşitli şekillerde ele alan çalışmalar ise nispeten daha fazladır. Bu bağlamda, bahsi geçen konu ile alakalı literatürün bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

Siswantoro (2015), Endonezya Üniversitesi'nde lisans düzeyinde öğrenim gören muhasebe öğrencilerinin İslami muhasebeye ilişkin algılarını ve farkındalıklarını incelemiştir. Gerçekleştirilen analizler sonucunda, öğrencilerin çok az bir kısmının İslami muhasebeden haberdar olduğu, ancak genel olarak katılımcıların İslami muhasebenin geleneksel muhasebeden daha iyi normlara ve değere sahip olduğuna inandıkları tespit edilmiştir. Abd El Afou (2017) ise Tunus'ta faaliyette bulunan muhasebe

mensuplarının İslami muhasebe konusunda sahip oldukları bilgi düzeyini incelemiştir. Çalışma sonucunda, katılımcıların çoğunun AAOIFI tarafından yayımlanan standartların kapsamı ile ilgili bilgi sahibi olmadıkları, bu durumun meslek kuruluşları tarafından düzenlenen eğitim programlarının eksikliğinden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Benzer çalışmada Halim (2017), Malezya devlet üniversitelerinde okuyan birinci ve son sınıf muhasebe lisans öğrencilerinin İslami muhasebeye ilişkin bilgi düzeyini ve farklı sınıflarda bulunan öğrencilerin İslami muhasebeyi anlama ve farkındalık seviyelerinde önemli bir farklılık olup olmadığını araştırmıştır. Uygulanan anket sonucunda; katılımcıların İslami muhasebe ile ilgili bazı temel bilgilere sahip olduğu, bununla birlikte lisans eğitiminin son yıllarında İslami muhasebe içerikli derslerin yoğun olmasından dolayı birinci ve son sınıf öğrencileri arasında İslami muhasebe sürecini anlama düzeyinde önemli bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Şenel ve Arslan (2020), Sivas'ta faaliyette bulunan katılım bankası çalışanlarının FFMS'ye ilişkin farkındalık düzeyini ve söz konusu standartların uygulanabilirliği ile ilgili tutumlarını araştırmışlardır. Buna göre; katılımcıların %75'inin FFMS hakkında bilgi sahibi oldukları, ancak söz konusu standartların uygulanabilmesi bakımından katılım bankalarının henüz yeterince hazır durumda olmadıklarını analizler sonucunda tespit etmişlerdir. Yatbaz ve Çatıkkaş (2019) ise İslami muhasebe standartlarını Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları açısından incelemiştir. Anket sonuçlarına istinaden katılımcıların %58'e yakınının AAOIFI tarafından geliştirilen standartlar ve İslami muhasebe ile ilgili bilgi sahibi olmadıkları ifade edilmiştir.

Öte yandan Güçlü (2019) yaptığı çalışmada, AAOIFI faizsiz finans standartlarında ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Kira Sertifikaları Tebliği'nde yer alan sukuk türlerini ele almıştır. Gerçekleştirilen incelemeler ve karşılaştırmalar sonucunda AAOIFI standardında tanımlanan selem, müzaraa, müsakat ve muğarase akitlerine dayalı sukuk türlerinin SPK mevzuatında karşılığının olmadığı, buna bağlı olarak da Türkiye'de bahsi geçen sukuk çeşitlerinin ihracının yapılamayacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte Ersoy ve Süner (2019) yaptıkları çalışmada, AAOIFI standartlarının uygulanmasına bağlı olarak Türkiye'deki katılım bankaları açısından ne gibi ihtiyaçların ortaya çıkacağını değerlendirmişlerdir. Bu kapsamda; mevcut finansal raporlara ek olarak yeni raporların düzenlenmesi ve bu raporlarda faizsiz bankacılık uygulamaları ile alakalı kalemlere yer verilmesi gerekeceği çalışma sonucunda ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra Özdemir ve diğerleri (2019), FFMS'nin mali tablolar üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında, UMS esas alınarak hazırlanan finansal raporların katılım bankalarına has finansal işlemlerin sunumunu ve açıklamalarını gereken seviyede karşılamadığını ortaya koymuşlardır. Buna ek olarak El-Halaby ve diğerleri (2020), AAOIFI muhasebe standartlarının kazanç yönetimi üzerindeki etkisini İslami bankalar üzerinde araştırmışlardır. Elde ettikleri ampirik bulgular sonucunda, AAOIFI standartlarının benimsenmesinin kazanç yönetimi üzerinde negatif yönde bir etkiye sahip olduğunu ve AAOIFI standartlarını benimseyen İslami bankaların, benimsemeyen İslami bankalara kıyasla kazanç yönetimi ile daha az ilgilendiklerini tespit

etmişlerdir. Benzer çalışmalar Mohammed ve diğerleri (2015), Ağkan (2018) ve Ullah ve diğerleri (2018) tarafından da gerçekleştirilmiştir.

Bununla birlikte Hassan ve diğerleri (2019), İslami finans ve muhasebe standartları ile ilgili geçmişten günümüze yaşanan gelişmelere odaklandıkları çalışmalarında; AAOIFI tarafından yayımlanan standartların Arap olmayan uzmanlar tarafından İngilizce'ye çevrilmesi gerektiğini, ayrıca hem teori hem de pratiği birleştiren modüllerin oluşturulmasına rehberlik etmek için İslami finans kurslarının üniversitelere ve diğer öğrenme merkezlerine akredite edilmesi adına uluslararası standart bir yapının kurulmasına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir. Öte yandan, Mnif ve Tahari (2020) yaptıkları çalışmada; Bahreyn, Katar, Ürdün, Umman, Suriye, Sudan, Filistin ve Yemen'de faaliyet gösteren İslami bankaların sahip oldukları temel kurumsal yönetim özelliklerinin AAOIFI tarafından yayımlanan Yönetim Standartları ile uygunluğunu araştırmışlardır. İncelemeler sonucunda, AAOIFI tarafından yayımlanan Yönetim Standartları'na uyum sürecinin; denetim komitesinin bağımsızlığından, denetim komitesinin muhasebe ve finans alanındaki ihtisasından ve denetçinin sektörel uzmanlığından pozitif yönde etkilendiği sonucuna ulaşmışlardır.

4. FAİZSİZ FİNANS MUHASEBE STANDARTLARI: AKADEMİSYEN GÖRÜŞÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın; amacı, ana kütlesi, örneklem seçimi, veri toplama yöntemi ve gerçekleştirilen analizler sonucunda elde edilen bulguların değerlendirmeleri yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, muhasebe ve finans eğitiminde en önemli role sahip olan akademisyenlerin KGK tarafından yayımlanan Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) ile ilgili görüş ve farkındalıklarının incelenmesidir.

4.2. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın ana kütlesini, Türkiye'de faaliyet gösteren devlet ve vakıf üniversitelerinde muhasebe ve finans alanında eğitim veren akademisyenler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyerek, tüm evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, ilgili üniversitelerin web sayfalarından araştırma kapsamındaki yaklaşık 570 akademisyenin e-posta adreslerine "Google Form" vasıtasıyla oluşturulan anket linki gönderilmiş ve 104 akademisyenden geçerli anket geri dönüşü alınabilmektedir. Bu oran hedef kitlenin yaklaşık % 18'ine ulaşıldığını göstermektedir.

4.3. Veri Toplama Yöntemi

Çalışma kapsamında elde edilen veriler, internet üzerinden (çevrimiçi) anket yöntemi ile toplanmıştır. Söz konusu anket formu, gerekli izinler alınmak suretiyle Yatbaz (2019)'ın çalışmasından faydalanılarak hazırlanmıştır. Hazırlanan anketin ilk kısmında; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleki

unvan, mesleki tecrübe, bulunulan il gibi demografik özellikleri belirleyen sorular ile akademisyenlerin FFMS'den haberdar olma durumu ve bu standartların uygulanması fikrine yaklaşımları sorgulanmıştır. Anketin diğer kısımlarında ise sırası ile; Türkiye'de FFMS'nin uygulanmasını zorlaştırıcı nedenler (13 ifade), kolaylaştırıcı nedenler (10 ifade), bu standartların muhtemel yararları (11 ifade), muhtemel zararları (7 ifade), bu standartların Türkiye'de uygulanması sürecinde etkili olabilecek kişi veya kurumların önem derecesi (10 ifade) ve son olarak bu standartların uygulanması konusundaki alternatifler (4 ifade) hakkında düşünceleri ölçen ifadeler yer almaktadır. Algı düzeyini ölçmeye yarayan söz konusu ifadeler 5'li Likert ölçeği çerçevesinde (5=Kesinlikle Katılıyorum, 1=Kesinlikle Katılmıyorum) hazırlanmıştır. Son olarak, çalışmanın saha araştırmasının yapılabilmesi için Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik onay alınmıştır¹.

4.4. Analiz Yöntemi

Anket sonucu elde edilen verilerin analizi için SPSS 23 istatistik paket programından yararlanılmıştır. Sonuçların analizinde demografik özellikler ve genel ifadeler için "Tanımlayıcı İstatistikler" menüsü altında "Sıklık Dağılımı (Frekans)" yapılmıştır.

Normallik testi için; çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiği için sonrasında "Faktör Analizi" tercih edilerek analizler yapılmıştır. Faktör analizi (FA), birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı amaçlayan çok değişkenli bir istatistiksel yöntem olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2002, s. 472).

4.4.1. Araştırma Bulguları ve Değerlendirmeleri

Araştırma kapsamında ankete katılanların genel özelliklerine ilişkin sonuçlar ve konu kapsamındaki diğer bulguların değerlendirmeleri bu kısımda sunulmaktadır.

4.4.1.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri ve Genel İfadelerin Dağılımı

Bu başlıkta araştırmaya katılan akademisyenlere ait cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, mesleki unvan, mesleki tecrübe, buldukları iller ve FFMS ile ilgili genel ifadelere verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Tablo 2'de görüldüğü üzere araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (%64'ü) erkek olup, %47'si 36-45 orta yaş grubunda yer almakta ve %62'si doktora öğrenim derecesine sahiptir. Ayrıca katılımcıların, %38'i 6-10 yıl arası tecrübeye sahip, %40'ı doktor öğretim üyesi olarak görev yapan akademisyenlerden oluşmaktadır.

¹ Evrak Tarih ve Sayısı: 03.02.2021-E.2398.

Tablo 2. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Erkek	67	64,4
Kadın	37	35,6
Öğrenim Durumu		
Lisans	6	5,8
Yüksek Lisans	33	31,7
Doktora	65	62,5
Yaş		
25 yaş ve altı	2	1,9
26-35 yaş arası	43	41,3
36 -45 yaş arası	49	47,1
46-55 yaş arası	8	7,7
56 yaş ve üzeri	2	1,9
Mesleki Unvan		
Araştırma Görevlisi	16	15,4
Araştırma Görevlisi Doktor	4	3,8
Öğretim Görevlisi	23	22,1
Öğretim Görevlisi Doktor	1	1,0
Doktor Öğretim Üyesi	42	40,4
Doçent	13	12,5
Profesör	5	4,8
Mesleki Tecrübe		
1-5 yıl arası	21	20,2
6-10 yıl arası	40	38,4
11-15 yıl arası	26	25,0
16-20 yıl arası	10	9,7
21 yıl ve üzeri	7	6,7
Toplam	104	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere araştırmaya katılanlar Türkiye genelinde yer alan çeşitli illerde görev yapmaktadırlar. Bu bağlamda ankete en fazla katılım Kars ilinden olmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların Buldukları İllere Göre Dağılımı

İl	Frekans	Yüzde	İl	Frekans	Yüzde
Adana	2	1,9	Kars	20	19,3
Ağrı	3	2,9	Kırşehir	2	1,9
Aksaray	2	1,9	Konya	3	2,9
Amasya	1	1,0	Mersin	2	1,9
Ankara	3	2,9	Muğla	3	2,9
Ardahan	7	6,8	Nevşehir	2	1,9
Balıkesir	2	1,9	Niğde	2	1,9
Bilecik	1	1,0	Ordu	2	1,9
Çorum	2	1,9	Osmaniye	2	1,9
Denizli	2	1,9	Rize	2	1,9
Elazığ	1	1,0	Siirt	2	1,9
Erzincan	4	3,9	Sinop	2	1,9
Giresun	2	1,9	Şırnak	2	1,9
Iğdır	9	8,7	Trabzon	4	3,8
Isparta	1	1,0	Tunceli	2	1,9
İstanbul	6	5,8	Yalova	2	1,9
İzmir	2	1,9			
Toplam			104	100	

Tablo 4. Katılımcıların FFMS Farkındalıklarına Göre Dağılımları

	Frekans	Yüzde
Evet	70	67,3
Hayır	34	32,7
Toplam	104	100

Araştırmaya katılan akademisyenlere yöneltilen “FFMS’den haberdar mısınız?” sorusuna verilen cevaplara göre %67,3’lük dilime karşılık gelen çoğunluk bilgi sahibi ve haberdar olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5. Katılımcıların FFMS’nin Uygulanması Fikrine Bakışı

	Frekans	Yüzde
Çok Olumsuz	3	2,9
Olumsuz	6	5,8
Ne Olumlu Ne Olumsuz	24	23,1
Olumlu	53	51,0
Çok Olumlu	18	17,3
Toplam	104	100

Araştırmaya katılan akademisyenlere yöneltilen “FFMS’nin uygulanması fikrine bakışlarını” ölçen soruya büyük çoğunluk (% 68,3) olumlu baktıklarını belirtmiştir.

4.4.1.2. Faktör Analizi

Bu çalışmada, FFMS hakkında yöneltilen ifadeler verilen cevaplar bağlamında; FFMS’nin uygulanmasını zorlaştıran (13 ifade) ve kolaylaştıran (10 ifade) nedenler ile FFMS’nin muhtemel yararları (11 ifade) ve zararları (7 ifade) şeklinde 4 faktör altında incelenmiştir.

Tablo 6. Faktörlere Ait İfadeler

Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik aşağıda belirtilen İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının uygulanmasını zorlaştırıcı nedenler hakkında düşünceniz nedir? Zorlaştırıcı Nedenler (ZN)	Türkiye’de faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik aşağıda belirtilen İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının uygulanmasını kolaylaştırıcı nedenler hakkında düşünceniz nedir? Kolaylaştırıcı Nedenler (KN)	Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının getireceği aşağıda belirtilen muhtemel yararlar hakkında düşünceniz nedir? Muhtemel Yararlar (MY)	Türkiye’deki faizsiz bankacılık ve finans sektörüne yönelik İslami ilkelerle uyumlu muhasebe standartlarının getireceği aşağıda belirtilen muhtemel zararlar hakkında düşünceniz nedir? Muhtemel Zararlar(MZ)
Mevcut standartların yeterli görülmesi.	Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunun kendini Müslüman olarak tanımlıyor olması.	Dünyadaki aynı türden diğer bankaların finansal tablolarıyla uyum sağlanması.	Finansal tabloları karşılaştırmada zorluklar yaşanacaktır.
Değişikliği gerektirecek yeteri kadar mevcut işlem bulunmaması.	Hükümetin faizsiz bankacılık ve finansı geliştirici politikalar izlemesi.	Finansal tablolarda gerçeğe uygun sunumun sağlanması.	Kullanıcıların finansal bilgileri yorumlamaları değişiklik gösterecektir.
Henüz yeterli bir farkındalığın oluşmamış olması.	Uluslararası alanda faizsiz bankacılık ve finansa yönelik trendin mevcut olması.	Finansal tablolarda ihtiyaca uygun sunumun sağlanması.	Kullanıcıların karar alması zorlaşacaktır.
Yasal engellerin bulunması ve aşılamayacağı düşüncesi.	Katılım bankalarının ve diğer faizsiz finans kuruluşlarının sayısının giderek artması.	Finansal raporlama sürecinde muhasebecilere rehberlik ve ölçüt sağlanması.	Kullanıcıların muhasebe bilgisine duyduğu güven azalacaktır.
Mevcut standartların ihtiyacı karşıladığı düşüncesi.	Siyasi ve toplumsal iklimin uygunluğu.	Karşılaştırılabilir finansal bilgiye ilişkin yeterli düzeyde açıklama sunulması.	Bağımsız denetçilerin iş yükünde artış yaşanacaktır.
Faizsiz bankaların henüz böyle bir değişikliğe hazır olmaması.	Faizsiz bankacılık ve finans alanında akademisyen sayısının giderek artması.	Kullanıcıların finansal raporlara duyduğu güvenin artması.	Muhasebeciler uyum göstermede büyük zorluk yaşayacaktır.
Laiklik ilkesi ile örtüşmüyor olması.	Faizsiz bankacılık ve finans alanında araştırma merkezlerinin giderek artması.	Kullanıcıların daha isabetli kararlar almasının sağlanması.	Muhasebecilerin uyumu için ilave eğitim maliyetleri ortaya çıkacaktır.
Faizsiz bankacılık ve finans kesiminde yeterli talebin oluşmaması.	Üniversiteler bünyesinde faizsiz bankacılık ve finansla ilgili lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının açılması ve derslerin okutulması.	Faiz hassasiyeti olan uluslararası yatırımcıların güveninde artış yaşanması.	
Bu alanda uzman muhasebeci ve denetçi sıkıntısının yaşanması.	Faizsiz bankacılık ve finans alanında bilimsel etkinliklerin (kongre, çalıştay vs.) düzenlenmesi.	Finansal tabloların uluslararası geçerliliğinde artış yaşanması.	
FFMSlerin henüz çok yeni olması.	Kalkınma Planında (2014-2018) faizsiz bankacılığın ve finansın geliştirilmesine yer verilmesi.	Finansal raporlamada zamanla makul tutarlılığın sağlanması.	
FFMSlerin zorunlu olmaması.		Finansal tabloların denetim sürecinde bağımsız denetçilere rehberlik ve ölçütlük sağlanması.	
FFMSlerin uluslararası olarak kabul görmemesi.			
Uygulamada çift başlılığın ortaya çıkacağı düşüncesi.			

Faktör analizi yapmak için öncelikle veri setinin normal dağılım göstermesi gerekmektedir. Dolayısıyla öncelikle veri setinin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmelidir. Bu kapsamda elde edilen veriler 0,05 anlamlılık düzeyinde normallik testine tabi tutulmuştur. Değerlendirme yapılırken çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmıştır (Çil, 2004, s. 36).

Tablo 7. Normallik Testi Sonuçları

Faktörler	Çarpıklık	Basıklık
Zorlaştırıcı Nedenler (ZN)	-0,084	1,149
Kolaylaştırıcı Nedenler (KN)	-0,819	0,865
Muhtemel Yararlar (MY)	-1,015	0,578
Muhtemel Zararlar (MZ)	0,460	-0,494

Tabachnick ve Fidell (2012), çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1,500 ve -1,500 arasında olduğu durumlarda dağılımın normal dağılım olarak gerçekleştiğini kabul etmektedirler. Tablodan görüldüğü üzere faktörlerin çarpıklık ve basıklık değerleri referans aralığı içinde olduğundan veriler normal dağılmaktadır.

Tablo 8. Faktör Analizi Sonuçları

FAKTÖRLER	FAKTÖR İFADELERİ	FAKTÖR YÜKLERİ	FAKTÖRÜN AÇIKLAYICILIĞI (% Of Variance)	GÜVENİLİRLİK DEĞERİ (Cronbach Alpha)
ZORLAŞTIRICI NEDENLER (ZN)	ZN1	0,679	8,708	0,894
	ZN2	0,792		
	ZN3	0,549		
	ZN4	0,609		
	ZN5	0,784		
	ZN6	0,729		
	ZN7	0,634		
	ZN8	0,687		
	ZN9	0,628		
	ZN10	0,613		
	ZN11	0,413		
	ZN12	0,611		
	ZN13	0,590		
KOLAYLAŞTIRICI NEDENLER (KN)	KN1	0,724	16,049	0,961
	KN2	0,814		
	KN3	0,717		
	KN4	0,809		
	KN5	0,771		
	KN6	0,810		
	KN7	0,792		
	KN8	0,823		
	KN9	0,820		
	KN10	0,721		
MUHTEMEL YARARLAR (MY)	MY1	0,840	37,124	0,980
	MY2	0,911		
	MY3	0,904		
	MY4	0,895		
	MY5	0,856		
	MY6	0,865		
	MY7	0,894		
	MY8	0,787		
	MY9	0,825		
	MY10	0,859		
	MY11	0,842		

Tablo 8. (Devamı)

FAKTÖRLER	FAKTÖR İFADELERİ	FAKTÖR YÜKLERİ	FAKTÖRÜN AÇIKLAYICILIĞI (% Of Variance)	GÜVENİLİRLİK DEĞERİ (Cronbach Alpha)
MUHTEMEL ZARARLAR (MZ)	MZ1	0,839	6,434	0,926
	MZ2	0,793		
	MZ3	0,881		
	MZ4	0,811		
	MZ5	0,883		
	MZ6	0,820		
	MZ7	0,628		
Açıklanan Toplam Varyans: % 68,315				
KMO: 0,847				
Bartlett Küresellik Testi		Yaklaşık Ki-Kare (χ^2): 4666,647		
		Df (sd): 820		
		Sig. (p): 0,000		

Analizin ilk aşamasında KMO değerine bakılmıştır. Bu değer 0,60 ve üzerinde olması beklenir. KMO değeri ilk etapta oldukça iyi bir seviye olarak kabul edilen 0,847'ye çıkmıştır. Bartlett Küresellik Testi de (0,000) 0,01'den küçük bir anlamlılık değerine sahip olduğu için istatistiksel açıdan anlamlı korelasyonlar olduğu sonucuna varılabilir (Şahin & Kartal, 2011, s. 392).

Araştırmaya ait 4 faktör ve onlara ait faktör yükleri yukarıdaki tabloda görülmektedir. Araştırmaya ait bu 4 faktör, toplam varyansın %68'ini açıklamaktadır. Faktör yük değeri, maddelerin faktörlerle olan ilişkisini açıklayan bir katsayıdır. Maddelerin yer aldığı faktördeki yük değerlerinin genel olarak yüksek olması beklenmektedir. Bir faktörle yüksek düzeyde ilişki veren maddelerin oluşturduğu bir küme var ise bu bulgu, o maddelerin birlikte bir kavramı sağlıklı olarak ölçtüğü anlamına gelir. Genel olarak işaretime bakılmaksızın 0,60 ve üstü yük değeri yüksek; 0,30-0,59 arası yük değeri orta düzeyde büyüklük olarak tanımlanabilir. Faktör yük değerleri, bir korelasyon değeri olarak istatistiksel anlamlılık bakımından da incelenebilmektedir. (Büyüköztürk, 2002, s. 472-473). Buna göre faktörler söz konusu dört faktör altında toplanan ifadeleri açıklamada; genel olarak yüksek yük değerine sahip olmakla birlikte, yalnızca ZN3, ZN11, ZN13 ifadeleri orta düzey yük değerine sahiptir denilebilir.

Bu durum; araştırmaya katılan öğretim üyeleri ve elemanlarının FFMS'nin uygulanması noktasında karşılaşılabilecek faktörleri; kolaylaştırıcı nedenler, muhtemel yararlar ve zorlaştırıcı nedenler ile muhtemel zararlar olarak 4 kategoride tespit etmeleri ve değerlendirmelerinin anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Aynı ayrı faktör yüklerine bakıldığında; yukarıdaki referans aralığına göre; zorlaştırıcı nedenlerden yalnızca “Henüz yeterli bir farkındalığın oluşmamış olması”, “FFMS'lerin zorunlu olmaması” ve “Uygulamada çift başlılığın ortaya çıkacağı düşüncesi” ifadeleri orta düzey açıklayıcı olmuştur. Diğer zorlaştırıcı nedenler FFMS'nin uygulanması konusunda yüksek açıklayıcılığa sahiptir.

Tablo 9. FFMS'nin Uygulanması Sürecinde İşbirliği Yapılması Gereken Kişi, Kurum ve Kuruluşlar

Kişi, Kurum ya da Kuruluşlar	Çok Önemsiz		Önemsiz		Ne önemli Ne önemsiz		Önemli		Çok Önemli		Ortalama
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	
TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası)	7	6,7	5	4,8	31	29,8	38	36,5	23	22,1	3,63
BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu)	7	6,7	1	1,0	21	20,2	23	22,1	52	50	4,08
TÜRMOB (Türkiye Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Odaları Birliği)	0	0	9	8,7	25	24	35	33,7	35	33,7	3,92
KGK (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu)	4	3,8	7	6,7	19	18,3	26	25	48	46,2	4,03
TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği)	3	2,9	5	4,8	23	22,1	28	26,9	45	43,3	4,03
SPK (Sermaye Piyasası Kurulu)	3	2,9	12	11,5	22	21,2	42	40,4	25	24	3,71
Bağımsız denetim firmaları	6	5,8	7	6,7	27	26	44	42,3	20	19,2	3,63
Muhasebe alanında uzman akademisyenler	3	2,9	8	7,7	23	22,1	41	39,4	29	27,9	3,82
Faizsiz bankacılık ve finans temsilcileri	2	1,9	5	4,8	26	25	42	40,4	29	27,9	3,88
İlgili Bakanlık(lar)	3	2,9	9	8,7	27	26	37	35,6	28	26,9	3,75

Yukarıdaki tablo incelendiğinde FFMS'nin uygulanması sürecinde özellikle BDDK, KGK ve TKBB temsilcilerinin aktif bir şekilde rol alması gerektiği ön plana çıkmaktadır. Öte yandan keskin bir ayırım yapılmaksızın diğer tüm unsurların da bir şekilde sürece dâhil olması gerektiği de ortalamalardan anlaşılmaktadır.

Tablo 10. FFMS'nin Düzenlenmesi ve Uygulanması Konusunda Alternatifler

Kişi, Kurum ya da Kuruluşlar	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	
TMS/IFRS mevcut haliyle tek başına uygulanmalıdır.	8	7,7	35	33,7	31	29,8	25	24	5	4,8	2,85
TMS/IFRS İslami ilkelere yakınlaştırılarak yine tek başına uygulanmalıdır.	9	8,7	31	29,8	30	28,8	27	26	7	6,7	2,92
TMS/IFRS ile FFMS birlikte uygulanmalıdır.	9	8,7	13	12,5	23	22,1	43	41,3	16	15,4	3,42
Türkiye'ye özgü İslami ilkelerle uyumlu yerel muhasebe standartları oluşturulmalıdır.	16	15,4	25	24	25	24	26	25	12	11,5	2,93

Yukarıdaki tabloya göre, TMS/IFRS ve FFMS'nin birlikte uygulanması gerektiği seçeneği akademisyenlerin görüşüne göre ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'ye özgü İslami ilkelerle uyumlu yerel muhasebe standartlarının oluşturulması gerektiği fikri de ikinci olarak öne çıkan ifade olmuştur.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İslam ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahip olan İslami finans sistemine olan ilgi düzeyi küresel açıdan 1980'li yıllardan itibaren yükselmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak, finans sektöründe kullanılan faiz unsuruna alternatif olacak şekilde faizsiz finans uygulamaları kapsamında İslam Hukuku esas alınarak çeşitli finansal ürünler ortaya konulmuştur. Buradaki asıl amaç, faiz hassasiyeti olan bireylerin geliştirilen faizsiz uygulamalar aracılığı ile tasarruflarını bulanabilmelerini sağlamaktır. Sektörel açıdan meydana gelen büyüme ile birlikte, söz konusu sektörde faaliyette bulunan işletmelerin rekabet gücü üzerinde etkili olan önemli bir unsur da mali performans ile alakalı nitelikli bilginin sunumudur. Bu da, finansal açıdan paylaşımı sağlanacak raporlarda uluslararası karşılaştırılabilirliğin sağlanabilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu durum, İslami finans kurumlarının işleyişlerine uygun olacak şekilde uluslararası boyutta geçerliliği olan muhasebe ve finans standartlarının oluşturulmasını gerekli hale

getirmiştir. Söz konusu ihtiyaca binaen İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu tarafından faizsiz finans uygulamalarına ilişkin çeşitli standartlar yayımlanmıştır. Dünya üzerinde farklı coğrafyalarda uygulanmaya başlanan bu standartlar, 27 Eylül 2017 tarihinde Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Kurumu (KGK) ile İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI) arasında gerçekleştirilen anlaşma kapsamında Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) ve Faizsiz Finans Denetim Standardı (FFDS) adıyla Türkçe'ye çevrilerek KGK tarafından yayımlanmıştır.

Bu kapsamda hazırlanan bu çalışmada, muhasebe ve finans eğitimi veren akademisyenlerin KGK tarafından yayımlanan FFMS ile ilgili görüş ve farkındalıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

- Araştırmaya katılan akademisyenler genel olarak FFMS hakkında bilgiye ve belirli bir farkındalığa sahiptirler.
- Araştırmaya katılan akademisyenler FFMS'nin uygulanması konusuna olumlu bakmaktadırlar.
- FFMS hakkında yöneltilen ifadeler verilen cevaplar bağlamında; FFMS'nin uygulanmasını zorlaştıran ve kolaylaştıran nedenler ile FFMS'nin muhtemel yararları ve zararları şeklinde 4 faktör altında incelenmiştir. Bu faktörler uygulama noktasını %70'e yakın bir oranda açıklayıcılığa sahiptir. Katılımcılara göre zorlaştıran nedenlerden yalnızca “Henüz yeterli bir farkındalığın oluşmamış olması”, “FFMS zorunlu olmaması” ve “Uygulamada çift başlılığın ortaya çıkacağı düşüncesi” ifadeleri orta düzey açıklayıcı olmuştur. Zorlaştıran nedenler FFMS'nin uygulanması konusunu yüksek açıklayıcılığa sahiptir.
- FFMS'nin düzenlenip uygulanması sürecinde etkili olabilecek kişi, kurum ya da kuruluşlar arasında özellikle BDDK, KGK ve TKBB temsilcilerinin aktif bir şekilde rol alması gerektiği öne çıkmıştır.
- TMS/TFRS ve FFMS'nin birlikte uygulanabileceği ve Türkiye'ye özgü İslami ilkelerle uyumlu yerel muhasebe standartlarının oluşturulması gerektiğine yönelik sonuçlar tespit edilmiştir.

Son olarak, alan yazında konu ile ilgili boşluğu doldurmak adına daha geniş kapsamda ve farklı hedef kitlelerle çalışmanın tekrarlanması önerilmekte ve buna bağlı olarak da daha farklı sonuçlar elde edilerek literatüre farklı yönlerde katkıların sunulacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, faizsiz finans ve muhasebe alanında ders yürüten akademisyenler ile katılım bankaları için tek düzen hesap planının eksikliği, terminoloji uyumsuzluğu ve yetersizliği gibi mevcut durumun değerlendirmeleri de ortaya konulacak çalışmalar kapsamında incelenebilir.

YAZARLARIN BEYANI

Bu çalışmada, Araştırma ve Yayın Etiğine uyulmuştur, çıkar çatışması bulunmamaktadır ve de finansal destek alınmamıştır.

Bu araştırmanın yapılabilmesi amacıyla Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulunun 27.01.2021 tarihli 9 sayılı kararı ile Etik Kurul İzni alınmıştır.

YAZARLARIN KATKILARI

Çalışma Konsepti/Tasarım- SÖ, BG; Yazı Taslağı- SÖ, BG; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- SÖ, BG; Son Onay ve Sorumluluk- SÖ, BG.

AUTHORS' DECLARATION

This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support.

In order to carry out this research, Ethics Committee Permission was obtained with the decision numbered 9, dated 27.01.2021, of the Scientific Research Ethics Committee of Ağrı İbrahim Çeçen University.

AUTHORS' CONTRIBUTIONS

Conception/Design of Study- SÖ, BG; Drafting Manuscript- SÖ, BG; Critical Revision of Manuscript- SÖ, BG; Final Approval and Accountability- SÖ, BG.

KAYNAKÇA

AAOIFI (2021a). <http://aaoifi.com/about-aaoifi/?lang=en> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

AAOIFI (2021b). <http://aaoifi.com/e-standards/?lang=en> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

Abd El Afou, R.B. (2017). Knowledge of islamic accounting among professionals: Evidence from the Tunisian context. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 8(3), 304-325.

Ağkan, F. (2018). AAOIFI standartları ve Türkiye katılım bankalarında uygulanabilirliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 235-245.

Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.

Çankaya, F. (2007). Uluslararası muhasebe uyumunun ölçülmesine yönelik bir uygulama: Rusya, Çin ve Türkiye karşılaştırması. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6): 127-148.

Çil, B. (2004). *İstatistik*. Detay Yayınları.

El-Halaby, S., Albarrak, H. & Grassa, R. (2020). Influence of adoption AAOIFI accounting standards on earning management: Evidence from islamic banks. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 11(10), 1847-1870.

Ersoy, M. & Süner, M. (2019). AAOIFI standartlarının Türkiye'deki katılım bankalarına olası etkileri. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 226-245.

Güçlü, F. (2019). AAOIFI faizsiz finans standartları ve Sermaye Piyasası Kurulu mevzuatında sukuk düzenlemeleri. *II. Business and Organization Research International Conference*, Izmir, 4th-6th September, 1100-1120.

Halim, H.A. (2017). Understanding and awareness of islamic accounting: The case of Malaysian accounting undergraduates. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 7(4), 33-39.

Hassan, M.K., Aliyu, S. & Huda, M. (2019). A survey on islamic finance and accounting standards. *Borsa Istanbul Review*, 19, 1-13.

Karabayır, M.E. & Ertugay, E. (2010). Finansal raporlama standartlarının dünü ve bugünü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(4), 195-197.

KGK (2021a). Faizsiz Finans Denetim Standartları. <https://www.kgk.gov.tr/ContentAssignmentDetail/4627/Faizsiz-Finans-Denetim-Standartlar%C4%B1na-I%CC%87lis%CC%A7kin-Kurul-Kararlar%C4%B1-14-Aral%C4%B1k-2019-tarihli-ve-30978-Say%C4%B1%C4%B1-Resmi%CC%82-Gazetede-Yay%C4%B1lanm%C4%B1s%CC%A7t%C4%B1r-> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

KGK (2021b). Faizsiz Finans Muhasebe Standartları. [https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/9201/Faizsiz-Finans-Muhasebe-Standartlar%C4%B1-\(FFMS\)](https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/9201/Faizsiz-Finans-Muhasebe-Standartlar%C4%B1-(FFMS)) (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

KGK (2021c). <https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/10228/Faizsiz-Finans-Denetim-Standartlar%C4%B1> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

Mnif, Y. & Tahari, M. (2020). Corporate governance and compliance with AAOIFI governance standards by islamic banks. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 13(5), 891-918.

Mohammed, N.F., Fahmi, F.M. & Ahmad, A.E. (2015). The influence of AAOIFI accounting standards in reporting islamic financial institutions in Malaysia. *Procedia Economics and Finance*, 31, 418 – 424.

- Özdemir, O., Demirdöğen, Y. & Oushar, Y. (2019). Faizsiz finans muhasebe standartlarının mali tabloların sunulmasına etkileri üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 1151-1171.
- Paşcu, A. (2012). The adoption of IFRS and quality in the accounting profession theoretical analysis in the case of German companies. *Journal of Economics and Business Research*, 18(2):33-43.
- Shakil, M. H. & Mustapha, I. M. (2017). Reporting islamic financial transactions: Need for special islamic accounting standards?. *Journal of Islamic Finance Accountancy*, 1(1), 12-17.
- Siswantoro, D. (2015). Perception and awareness of islamic accounting: Student perspectives. *Quality Assurance in Education*, 23(3), 306-320.
- Şahin, A. & Kartal, B. (2011). *Pazarlama araştırması*. Lisans Yayıncılık.
- Şenel, S.A. & Arslan, Ö. (2020). Katılım bankası çalışanlarının faizsiz finans muhasebe standartlarına bakış açılarının analizi: Sivas ili örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 1394-1414.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2012). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson Higher Ed.
- Trokic, A. (2015). Islamic accounting; history, development and prospects. *European Journal of Islamic Finance*, (3): 1-5.
- Ullah, M.H., Khanam, R. & Tasnim, T. (2018). Comparative compliance status of AAOIFI and IFSB standards an empirical evidence from islami bank Bangladesh limited. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 9(4), 607-628.
- Yatbaz, A. (2019). *Faizsiz bankacılık fon kullandırma yöntemlerinin uluslararası muhasebe standartları kapsamında incelenmesi: Bir alan çalışması*. (Tez numarası. 536924) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yatbaz, A. & Çatıkkaş, Ö. (2019). İslami muhasebe standartlarının Türkiye'deki katılım bankalarında uygulanabilirliği: Bir alan araştırması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(4), 3358-3373.